

Marinko Banjac

**Andrej Kurnik: Biopolitika – Novi družbeni boji na horizontu.
Ljubljana: Založba Sophia, zbirka Sodobna družba, 2005.
248 strani (ISBN 9616295-71-7), 3.900 SIT**

Andrej Kurnik se v knjigi *Biopolitika: Novi družbeni boji na horizontu* ukvarja s fenomenom družbenih gibanj in politično teorijo. Najpomembnejša ugotovitev, ki pripelje k osrednji tematiki tega znanstvenega dela, je, da so obstoječe prevladujoče politične teorije in prakse emancipatornih gibanj v krizi in da zaradi svojih zastavitev ne morejo ponujati kritike in izziva globalnemu sistemu, ki ga poganjata logika kapitala in stanje permanentne vojne. Zato Kurnik v središče analize postavi gibanje gibanj, globalna družbena gibanja, v katerih vidi nove možnosti upornih strategij in emancipatornih potencialov onkraj globalne biooblasti (avtor njeno konkretizacijo označuje tudi kot sprego neoliberalizma in nasilne dominacije), ki želi nadzorovati in si podvreči ne samo življenja, temveč tudi telesa posameznikov.

Teoretiziranje o sodobnih gibanjih Kurnik opravi izven ustaljenih znanstvenih kategorij, ki se sicer v politološki znanosti najpogosteje uporabljajo pri razlagi tovrstne tematike. Še več, opazno je zavračanje teorij, ki iščejo konsistenco. Namesto tega ponudi razumevanje gibanja gibanj skozi nov kategorialni aparat, skozi teorijo v gibanju (str. 1). Pri njej vztraja, saj naj bi uspela pokazati in hkrati ponuditi razumevanje nastajajočih gibanj s (pre)potrebim novim kategorialnim aparatom. Prepotrebno zato, ker želi avtor monografije predstaviti in motriti nova družbena gibanja, ki so se pojavila po pojavu paradigmatskega skoka izražajočega se v in ob vzpostavitvi globalnega integriranega kapitalizma, globalizacije, konca nacionalne države ipd. Ob teh novih dejanskostih je razlaganje in osmišljanje političnih pojavov z zastarelimi kategorijami neprimerno, poleg tega pa je, kot že rečeno, oblikovanje novih koncepcij v teoriji v gibanju potrebno zato, da se osvobodijo spon hegemonke politične znanosti in da bi z njeno pomočjo gibanje razvilo lastno potencialnost.

Kurnik v knjigi ne išče in ne postavlja strogih linij argumentacije niti ne poskuša graditi teoretiziranja v okviru utečenih in nemalokrat tudi omejenih načinov oblikovanja znanstvenih razprav, temveč precej bolj prosto in svobodno oblikuje lastno, pogosto metaforično zelo bogato argumentacijo. Zato morda tudi ni smiselno v recenziji predstavljati osrednje tematike knjige po zaporedju poglavij, pač pa prilagoditi obravnavo tega inovativnega podjetja v pregleden vsebinski prikaz.

Tako gre najprej predstaviti sistem, v katerem nastajajo nova družbena gibanja in njihov položaj v njem. Seveda gibanje gibanj ne vznika v praznem prostoru, temveč je pojav, reakcija na globalne družbenopolitične razmere in razmerja. Avtor tu pomembno mesto nameni globalizaciji, ki je ne pojmuje (zgolj) kot širitev kapitalističnega sistema in z njim prežete ideje svobodnega trga. Zato je niti ne osmišlja kot fenomena ali zarote kapitalističnih elit. Opredele jo v prvi vrsti kot kompleksno genealogijo (str. 20), kot krizo modernih oblik suverenosti in hkraten proces preoblikovanja struktur globalnega gospostva, Imperija oziroma vseprisotne biooblasti. Po Kurnikovem mnenju gre za stanje permanentne globalne vojne, izrazito nedemokratično in avtoritarno gospostvo. Pri tem se pojavlja družba kontrole, njeni mehanizmi pa se usmerjajo k vzpodbujanju, vodenju in upravljanju življenja. Organizacija oblasti se osredotoča na disciplino teles posameznikov in regulacijo prebivalstva. Kurnik posebej opozori, da v takem oblastnem vzorcu ni možna dialektika civilna družba – država, ki jo predpostavlja moderna politična teorija. Če je oblast vseobsegajoča in če seže v življenje posameznikov, potem tudi ne more biti posameznikove zasebnosti, ki jo zgornji dualizem predpostavlja. Tudi zato je treba strategije osvoboditve in emancipacije prenesti ter premišljati z drugačnih izhodišč – tako teoretičnih kot praktičnih. Globalizacija je tako po Kurnikovem mnenju skozi prizmo dialektike tudi nov kontekst,

nova priložnost družbenih gibanj, komunikativni prostor upornih subjektivitet, katerih želja je uresničitev novih, svobodnejših oblik življenja.

Kaj sploh je biopolitika, ta politična paradigma, katere nosilec naj bi bilo gibanje gibanj? Kurnik prikaže razvoj omenjenega koncepta prek genealoške metode, pri tem pa se opira na Foucaultovo razumevanje biooblasti in biopolitike. Uvedba slednjih konceptov pomeni predvsem premislek in končno zavrnitev klasičnih teorij suverenosti. Vpogled je usmerjen na razmerje med oblastjo in (njej podvrženim) subjektom, pri čemer je odpuščena predpostavljena ločenost oblasti in tistega, nad katerim se izvaja. Koncept biooblasti namesto tega ponudi predvsem novo umevanje razmerja med oblastjo in populacijo, pri čemer je družbeni *telos* politični problem, ki ga gospostvo razrešuje preventivno. Nosilci moči proizvajajo delujoče subjektivitete, njihove odnose. Oblast deluje prek regulativnih mehanizmov, ki usmerjajo življenja posameznikov. Intervencije in urejevalne kontrole (str. 139) omogočajo upravljanje teles in posameznika. Ker torej transcendence oblasti ni, je možno le, da v razmerju oblast – subjekt velja pravilo imanence. S tem izgine tudi zunanost, biooblast je vseobsegajoča in zato je osvoboditev modernega subjekta iluzija. Ravno te okoliščine, ta navidezni prostor brez zunanosti je kraj iskanja zunanosti. Arhitekti biopolitičnega terena – nova globalna gibanja – počnejo prav to. Gibanje gibanj je v tem smislu predvsem potencialnost in nastajanje. Izražajo nastajanje novih političnih subjektivitet, ki niso zaprte in se ne omejujejo, pač pa so tesno povezane z bojem. Z bojem, ali morda bolje, z uporom želi gibanje gibanj poiskati zunanost v svetu brez zunanosti.

Gibanje gibanj je prostor mrežnega delovanja, ki izstopa iz klasične politične prakse in je ravno zato sposobno novih konceptov, praks in organizacijskih rešitev. Nova vzpostavljajoča se gibanja delujejo na biopolitičnem horizontu, kjer se ne podrejajo in ne pristajajo na kontinuiteto etabliranih védnosti in institucij (str. 212), temveč iščejo inovativne momente, kjer obstajajo možnosti absolutnega začetka. Ker tovrstna gibanja povsem zapuščajo teren idej reprezentativne oblasti, brez katerih si v ustaljenih političnih praksah ne znamo predstavljati političnih sistemov, tudi ne predstavljajo nikogar, ker ne delujejo po predstavniškem načelu, temveč ohranjajo znotraj enotnosti popolno heterogenost. To pomeni, da so subjekti v gibanjih relativno enotni glede potrebe po odsotnosti oblasti, lastnine in dominacije ter bega od družbe dela, vendar, kot pravi Kurnik, singularitete v njih prek sodelovanja vzpostavljajo skupnost, ohranjajo notranjo heterogenost in na ta način razbijajo totalitete in omejevanja (str. 227). V njih nastajajo nove oblike politične mediacije in organiziranosti, ki zaradi neutemeljenosti lahko zahtevajo svobodo komuniciranja, medsebojnih razmerij in nenazadnje vsakršnega vidika življenja. Gre torej za krizo modernih institucij suverene oblasti in gibanje gibanj v takem prostoru ponuja lastne oblike produktivnosti in ustvarjalnosti v recipročnih odnosih, sodelovanju ter solidarnosti subjektivitet v njej. Ni osmišljena na terenu nasilja in nenasilja, kamor jo potiska oblast, ki s tem poskuša po Kurnikovem mnenju prekriti strukturno nasilje, ki je nasilje nje same. Namesto tega želi biti prostor aktivnega konsenza, medsebojnega razumevanja in končno proteza nove družbene biti.

Vsekakor ni pomemben samo očrt tega, kaj gibanja so in za kaj se zavzemajo, pač pa tudi razlaga načinov in strategij, s katerimi se gibanja uveljavijo na biopolitičnem horizontu. Eno bistvenih vprašanj torej je, kakšne so praktične emancipacijske strategije, s katerimi gibanje mnogoterosti poskuša preseči utrjene in uveljavljene družbenopolitične konstalacije. Odgovor ni in ne more biti enoznačen. Tudi Kurnik teh strategij ne identificira enopomensko, z njimi ne želi postavljati omejujočih predpisov in načel, po katerih naj bi gibanja delovala. Prek konceptov, kot so minorna politika, skupnost katerekoli singularitete, au milieu, obraznost in konstituirajoča oblast, nam pokaže možne prodore k uresničevanju zamisli in idejnega vodila, h kateremu stremi gibanje, oziroma tistega, kar želi gibanje postati. Ravno v tej mavrici heterogenosti možnosti in strategij je potencialnost gibanj k postajanju novega kreativnega začetka izven kontinuiranega toka etabliranih vednosti, institucij in sistemov. Morda gre pri tem izpostaviti konstituirajočo oblast, ki stoji nasproti konstituirani oblasti. Medtem ko je slednja utemeljena v modernih ide-

jah suverenosti, nacionalizma, države ipd., se prva utemeljuje ravno z odsotnostjo utemeljitve. Konstituirajoča oblast je subjekt, ki nastane kot snetje, odvod.

Knjiga A. Kurnika pomeni vsekakor svež in nov pristop k razumevanju vprašanja družbenih gibanj, kakršnega v tako obsežni teoretični razdelavi v Sloveniji še ni bilo. Gre za inovativen, čeprav ravno zaradi mnogih poimenovanj, ki so bila v politološki znanosti doslej neobičajna, včasih širšemu krogu bralcev ne takoj doumljiv prispevek v našem akademskem prostoru. Posebej je dobrodošlo avtorjevo vključevanje lastne terenske izkušnje, ki daje knjigi posebno težo pri razumevanju oblikovanja in delovanja emancipatornih gibanj. Z avtobiografsko komponento doda tudi na teoretičnem nivoju misel in zahtevo po subjektivnosti in vključenosti, za kateri Kurnik trdi, da v hegemonskih družbenopolitičnih sistemih (in politoloških teorijah) umanjata. Morda bi lahko Kurnik obsežni kritiki modernih prevladujočih kategorij iz politične znanosti dodal v večjem obsegu tudi njihovo nekoliko podrobnejšo predstavitev in analizo. Toda kljub temu je delo v smislu inovativnega širjenja konceptualnega horizonta akademskega in intelektualnega umevanja družbenih gibanj vsekakor presežek. Kurnik, ki torej ni le teoretik družbenih gibanj, pač pa tudi njihov aktivist, je v recenziranem znanstvenem delu svoj položaj prevedel v normativno iskanje kritike trenutnega prevladujočega (neoliberalnega) sistema in dejanskih političnih osvobajajočih upornih praks.

Aleš Črnič

Rodney Stark: The Victory of Reason – How Christianity Led to Freedom, Capitalism, and Western Success.
New York: Random House, 2005.
281 strani (ISBN 1-4000-6228-4), 25.95 USD

Ameriški sociolog Rodney Stark je svetovno znan po svoji celoviti teoriji religije kot racionalne izbire, ki je od svoje prve objave (skupaj z W. S. Bainbridgeem) pred dvema desetletjema v znanstveni javnosti naletela na številne (tako pozitivne kot negativne) odzive, pa tudi po svoji teoriji o zgodnjem širjenju krščanstva. Sicer je kariero začel kot novinar, kar je razvidno tudi iz neposrednega in privlačnega stila pisanja, ki je značilen za njegov obširen strokovni opus. Vendar pa je vse bolj očitno tudi dejstvo, da njegovo delo v zadnjih letih postaja vse manj znanstveno in vse bolj popularno, po selitvi na evangelijsko univerzo Baylor v Teksasu pa bi lahko rekli tudi vse bolj apologetsko (seveda v smislu apologije krščanstva). Tako je njegovo zadnje delo, na katerega so se v javnih polemikah sklicevali tudi že nekateri slovenski teologi, naletelo na izjemno kontroverzne odzive: številne ameriške krščanske institucije knjigo brezpogojno hvalijo, raznovrstne laične in strokovne/znanstvene institucije pa so do nje izjemno kritične.

Temeljni problem Starkove *Zmage razuma* je vsekakor enodimenzionalnost oz. monokavzalnost pri dokazovanju izjemno široke in tudi drzne teze, katere vsebino zgovorno povzema podnaslov knjige: *Kako je krščanstvo pripeljalo do svobode, kapitalizma in zahodnega uspeha*. Delo je nastalo primarno iz kritike slavne Webrove teze o protestantski etiki kot ključnem vzgibu za nastanek kapitalizma, a ga je avtor hkrati zastavil še dosti bolj ambiciozno – v nekaterih elementih krščanstva, predvsem v pojavu racionalne teologije, vidi nič manj kot temeljni vzrok za nastanek moderne zahodne civilizacije. Kako daleč gre avtor pri tem, je razvidno iz sklepa knjige, kjer med drugim zapiše: »Krščanstvo je ustvarilo zahodno civilizacijo. Če bi Jezusovi učenci ostali obskurna judovska sekta, se večina med vami ne bi naučila brati, ostali pa bi brali z ročno prepisanih zvitkov. /.../ Danes bi živeli v svetu despotov, brez univerz, bank, tovarn, očal,